

Fecr Yayınları: 850

DİL-COĞRAFYA İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA ARAPÇA
-Dil, İnsan ve Mekân İlişkisine Dair Bir Çalışma-

Dr. Erdoğan DEMİR

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Editör
Dr. Soner AKDAĞ

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK YAYINCILIK
KAĞITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Ağustos 2024

ISBN: 978-625-6123-03-8

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

DİL-COĞRAFYA İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA ARAPÇA

-Dil, İnsan ve Mekân İlişkisine Dair Bir Çalışma-

Dr. Erdoğan DEMİR

Ankara 2024

Dr. Erdoğan DEMİR

Yazar, Hatay'ın Antakya ilçesinde 5 Şubat 1991 yılında bir ailenin üçüncü ve son çocuğu olarak dünyaya geldi. İlk ve orta öğrenimini günümüzde Defne ilçesine bağlı olan Harbiye'de tamamladı. Bulunduğu bölgenin makus bir kaderi olarak orta öğretimden sonra yurt dışına gitmeyi reddederek lisans eğitimine açık öğretim programı ile devam etti. Daha sonra lisans tamamlama programına kayıt tamamladıktan sonra lisans son sınıfta iken Mısır el-Ezher Üniversitesine araştırma yapmak, kişisel gelişim ve lisansüstü eğitimi için zemin hazırlamak üzere gitti. Ancak kanlı Sisi darbesinden sonra henüz bir yılını tamamlamışken dönmek zorunda kaldı. Yurda döndükten sonra Dicle Üniversitesi İlahiyat lisans tamamlama programından mezun olan yazar, kısa bir süre ücretli öğretmenlik yaptıktan sonra kadrolu olarak atandı. MEB'de 4 yıl kadrolu olarak çalışırken Erzincan Binali Yıldırım üniversitesi Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalında “*Câhiliye Dönemi Arap Şâirlerinden el-Efveh el-Evdî ve Şiirleri*” adlı çalışması ile yüksek lisansını tamamladı. 2018 Yılında aynı Üniversite ve bölümde araştırma görevlisi olarak atandıktan sonra Doktora başlayan yazar 2023-24 yılları arasında araştırma yapmak üzere bir yıllığına TÜBİTAK destekli program ile Fas'a gitti. Döndükten hemen sonra “*Dil-Coğrafya İlişkisi Bağlamında Arapça*” adlı çalışması ile Doktor unvanını alan yazar evli ve dört çocuk babasıdır.

İthaf

*6 Şubat Depremi şehitleri ile
Gazze ve Filistin'in tüm şehitlerine...*

ÖN SÖZ

Hiçbir düşünce boşlukta ortaya çıkmaz. Her fikir kendi öncesinde beslendiği kaynaklara sahip olduğu gibi kendi zaman ve mekânında da birçok faktöre ihtiyaç duymaktadır. Bir çeşit bayrak yarışı olarak ifade edilebilecek bu süreçte sahip olduğumuz her başarı öncelikle bizlerden önce binbir türlü gayret ve mücadele ile bilgi birikimine katkı sağlayan tüm insanlara aittir. Ardından ise geçmişin müktesebatını kendisinden bir şeyler katarak bizlere aktaran, bilgiyi pratik hayatta görünür kılan ve nihayetinde bir yaşam modeli sunan başta ebeveynlerimiz olmak üzere bu yarışta rol model olan tüm manevi destekçiler, başarı öyküsünün temelini oluşturmaktadırlar. Bu minvalde çalışmanın konusu olan dil, salt bir iletişim aracı olmasından ziyade yukarıda zikri geçen tüm müktesebat ile maddi ve manevi unsurların harç ve suyunu oluşturmaktadır. Ayrıca insanın yaşayan canlı tarihi olarak dil, sayısız şekilde tanımlanabilecek bir olgudur. Her açıdan farklı farklı değerlendirilebilen bu olgu, insanı yaşadığı evren içerisinde ayrıcalıklı bir konuma getirerek zaman üstü niteliğe sahip bir canlı olmasını sağlamaktadır. Ayrıca dilin kültür ve düşünce ile olan bağı, insanın tür olarak bilgi ve deneyim birikimine sahip olmasını sağlayarak ona çağlar boyunca ölümsüz bir karakter kazandırır. Bu açıdan dil, iki önemli unsur olan kültür ve düşünce arasındaki bağlantının bir yansıması olarak, insanların birbirleriyle etkileşimde bulunmalarını ve ortak bir anlam oluşturmalarını mümkün kılmaktadır. Dolayısıyla, dilin kültür ve düşünce arasındaki bağlantısı, insanların birbirleriyle iletişim kurmasının yanı sıra, bir toplumun kimliğini, değerlerini ve geleceğini şekillendirmede de kritik bir rol oynamaktadır.

Dil çalışmaları dilin geçmiş olan, bugün yaşanan ve gelecekte var olacak olanı birbirine bağlayıcı doğası gereği her millet özelinde tarihsel ve antropolojik bir karakter kazanmaktadır. Böylece herhangi bir dil özelindeki dil incelemesi konuşucula-

rının tarihsel ve antropolojik değerlendirmesi niteliğine bürünmektedir. Bu çalışmada dilin köken ve gelişimine etki eden bir unsur olarak coğrafya faktörü incelenerek Arapça örneklem alanının söz konusu olan dil-coğrafya ilişkisi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu çalışmada dilin toplumsal muhayyile, metafor ve mit oluşumundaki rolüne vurgu yapılarak söz konusu tikellerin mekânsal bağlamları tespit edilmeye gayret edilmiştir. Buna göre öncelikle gerekli tanımlar yapılarak araştırma alan ve konusu belirlenmiş, ardından insan-mekân ilişkisinin dildeki tezahürleri ortaya çıkarılmıştır.

Bu çalışmanın araştırma alanı oldukça geniştir. Öncelikle dil odağında olması hasebiyle dilbilim, çalışmanın en çok beslendiği alanı ifade etmektedir. Ardından antropoloji, sosyoloji, psikoloji, etnoloji ve coğrafya gibi disiplinler de araştırmanın kapsam alanını oluşturmaktadır. Genel anlamda dilin özel anlamda ise Arapçanın insan-mekân ilişkisi ve bu ilişkinin kültür-düşünce bağlantısının çalışmaya özgünlük katarak yeni bakış açıları kazandıracağı aşikârdır. Bu vesile ile çalışmanın henüz fikir aşamasında iken engin birikim, yayın ve fikirleri ile yol gösteren Prof. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ'e, yurt dışındaki danışmanlığını yapan ve son derece verimli vakit geçirme imkânı tanıyarak kendimi geliştirecek çeşitli akademik fırsatlar sunan Prof. Dr. Muhammed et-TÂKÎ'ye ve çalışmanın danışmanlığını sabırla yürüten saygıdeğer Doç. Dr. Ahmet ŞEN'e teşekkürü borç bilirim. Ayrıca çalışmamı gerek yurt içinde gerek yurt dışında yürüttüğüm süre zarfında birçok konuda olağanüstü fedakârlık ve anlayış gösteren kıymetli hayat arkadaşım; Asya, Aras, Defne ve Enes'imın değerli anneleri Esra DEMİR'e ve kendisini yalnız bırakmayan annelerimiz Zehra DEMİR ile Zahide YAMAN başta olmak üzere tüm aile üyelerime teşekkürlerimi sunar çalışmanın yeni ufuklar açarak faydalı olmasını yüce Allah'tan niyaz ederim.

Erdoğan DEMİR
Erzincan, 2024

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	10
TABLolar LİSTESİ.....	11
ŞEKİLLER LİSTESİ	11
GİRİŞ	13

BİRİNCİ BÖLÜM

DİLİN KAVRAMSAL SINIR VE İLİŞKİLERİ

1.1. Dilin Tanımı	23
1.2. Tarih Öncesinde Dil	29
1.2.1. Antropolojik Anlamda Dil	32
1.3. Dil ve Mitoloji.....	36
1.3.1. Mitlerin Dil Evrimindeki Rolü.....	43
1.4. Dil Çalışmaları Tarihçesi.....	46
1.4.1. Köken Problemleri	49
1.4.1.1. Mitolojik/Teolojik Teoriler	51
1.4.1.2. Antropolojik/Kültürel Teoriler	57
1.4.1.3. Tımar Hipotezi.....	59
1.4.1.4. Yansıma Teorisi	59
1.4.1.5. Avlanma	60
1.4.1.6. Biyolojik Teoriler	60
1.4.2. Coğrafi Keşifler Sonrası Dile Bakış.....	63
1.5. Dillerin Tasnifi.....	66
1.5.1. Hint-Avrupa Dilleri	68
1.5.2. Ural-Altay Dil Ailesi	69
1.5.3. Afro-Asyatik Diller	69
1.5.3.1. Semitik Diller	70
1.5.3.2. Ârâmîce.....	73
1.5.3.3. İbrânice	76
1.5.3.4. Arapça.....	79
1.6. Dilsel İlişkiler.....	81
1.6.1. Dil-Düşünce İlişkisi	82
1.6.2. Dil-Toplum İlişkisi	89

1.6.3. Dil-Kültür İlişkisi	93
1.6.4. Dil-Coğrafya İlişkisi ve Söz Varlığı.....	97

İKİNCİ BÖLÜM

ARAPÇA SÖZ VARLIĞINDAKİ TEMEL UNSURLAR

2.1. Arap Muhayyilesi ve Dili	101
2.2. Arapçanın Dilsel Bağlantıları.....	107
2.2.1. Arap Dil-Kültür Bağlantısı	108
2.2.2. Arap Dil-Düşünce Bağlantısı	112
2.2.3. Arap Dil-Coğrafya Bağlantısı	117

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAP DİLİ VE BÂDİYE

3.1. Bâdiye'nin Arap Yaşantısındaki Yeri.....	131
3.1.1. Bâdiye Ekonomisi	134
3.1.2. Sosyal ve Siyasal Düzen	137
3.1.3. Din ve Mitsel Dünya.....	141
3.2. Arap Söz Varlığında Bâdiyenin İzleri	146
3.2.1. Akrabalık İlişkileri ve Arapça.....	147
3.2.1.1. Kan ve Soy Birliğine Dayanan Akrabalık	150
3.2.1.2. Evlilik İlişkilerine Dayanan Akrabalık.....	160
3.2.1.3. Çeşitli Akrabalık Grup ve Terimleri.....	164
3.2.2. Fesahat ve Belagat Açısından Bâdiye	170
3.2.3. Metaforların Oluşum ve Gelişiminde Bâdiye	174
3.2.3.1. Yol Metaforu	180
3.2.3.2. Deve Metaforu	187
3.2.3.3. Palmiye/Ağaç Metaforu	203
3.2.3.4. Çöl Metaforu	215
3.2.4. Bâdiye Dünyasında Renkler.....	229
3.2.4.1. Siyah-Beyaz Mütakabiliyeti.....	233
3.2.4.2. Kırmızı	246
3.2.4.3. Sarı	248
3.2.4.4. Yeşil.....	251
3.2.4.5. Mavi.....	252

SONUÇ ve ÖNERİLER	255
-------------------------	-----

KAYNAKÇA.....	259
---------------	-----

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.1: Çeşitli Yakın Akrabalık Terimleri -----	152
Tablo 3.2: Evlilik İlişisine Dayalı Akrabalık İsimlendirmeleri. -----	161
Tablo 3.3: Çeşitli Akrabalık İsimlendirmeleri. -----	166
Tablo 3.4: Davranış ve Özelliklerine Göre Çeşitli Deve İsimlendirmeleri. -----	189

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1: Arapçada Soy Ağacı Kolları -----	169
--	-----

SİMGELELER VE KISALTMALAR

- ABD** : Ana Bilim Dalı
TDK : Türk Dil Kurumu
BKNZ : Bakınız
EBYÜ : Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
SBE : Sosyal Bilimler Enstitüsü
YÖK : Yükseköğretim Kurumu
İNG : İngilizce
TY : Tarihsiz Yayın
YKY : Yapı Kredi Yayınları
THK : Tahkik Eden
ÇEV : Çevirmen
NŞR : Neşreden
DİA : Diyanet İslam Ansiklopedisi
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı
EDT : Editör